

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Sofia Lundberg

Skuldsaneringslagens hemvistkrav
- en analys av kravets nuvarande och framtida
tillämpning ur ett EU-perspektiv

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Henrik Wenander

Termin för examen: VT13

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställning	5
1.3 Metod och material	6
1.4 Disposition	8
2 ALLMÄNT OM SKULDSANERING	9
2.1 Lagens bakgrund och syfte	9
2.1.1 Bakgrund till 1994 års lag	9
2.1.2 2006 års skuldsaneringslag	10
2.1.3 Lagens syfte	10
2.2 Skuldsaneringsförfarandet	11
2.2.1 Villkor för skuldsanering	11
2.2.2 Ansökan, utredning och inledande	12
2.2.3 Innebörden av en skuldsanering	14
2.2.4 Kort om skuldsaneringsbeslutets internationella verkningar	15
2.3 Omprövningsmöjligheter	16
3 HEMVISTKRAVET I 4 § SKULDSANERINGSLAGEN	18
3.1 Bakgrund och tillämpning	18
3.1.1 Bakgrund	18
3.1.2 Folkbokföringspresumtionen	18
3.2 Hemvistkravets förenlighet med EU-rätten	20
3.2.1 Den svenska diskussionen	20
3.2.2 EU-domstolens avgörande	22
3.2.2.1 Bakgrund	22
3.2.2.2 Domstolens prövning	23
3.2.2.3 Ärendets fortsatta behandling	26
4 INSOLVENSFÖRORDNINGEN	28
4.1 Bakgrund och nuvarande tillämpningsområde	28
4.2 Föreslagna ändringar	29

5	ANALYS OCH SLUTSATSER	32
5.1	Tillämpning och behovet av ett hemvistkrav	32
5.2	Innebörden av EU-domstolens förhandsavgörande	36
5.3	Förändringarna i insolvensförordningen	37
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	39

Summary

In Sweden a person who has become so ensnared in debt that he cannot reasonably be presumed to be able to extricate himself from the debts within a foreseeable future, can turn to the public enforcement authority Kronofogdemyndigheten (KFM) and apply for debt relief. If debt relief is granted, the debtor will be entirely or partly released from his obligation to pay the debts. In order to be eligible for Swedish debt relief the debtor must however reside in Sweden. The general aim of this thesis has been to investigate the need for a residence requirement in relation to debt relief and analyze if the Swedish requirement is compatible with EU law.

In my view, there is a great need for a residence requirement in relation to debt relief proceedings, this in order to ensure an effective application of the law. Since a Swedish debt relief decision probably won't be recognized abroad, the decision cannot be used to prevent the enforcement of a claim brought before a competent court in another Member State. A debtor who is not domiciled in Sweden can therefore be subjected to different enforcement actions that may affect the debtors ability to pay the debts included in the Swedish debt relief proceeding. The residence requirement is also needed in order to obtain complete and correct information about the debtor's personal and financial position.

Regarding the question if the Swedish residence requirement is compatible with EU law, the Court of Justice of the European Union (CJEU) recently held that the requirement is liable to restrict the freedom of movement of workers and therefore in principle prohibited. The fact that a debtor resides abroad can for that reason no longer be used as a direct ground for refusal of a trial of the debt relief application. Instead, KFM will have to make an overall assessment of different factors regarding the debtor's ties to Sweden and his personal and financial position in order to determine whether it could be considered reasonable that the debtor is granted debt relief.

Considering the current discussions about changes in the EU Insolvency Regulation, the Swedish debt relief proceedings will probably soon be subjected to the Regulations provisions. The Regulation provides that only the courts in the country where the debtor's main interests are located should be authorized to initiate an insolvency proceeding. For individuals the place of the main interests should be considered to be located in the country in which the debtor resides. The Regulation also includes rules of recognition and if the proposed changes are implemented a Swedish decision on debt relief will be recognized by the courts of other Member States. The proposed changes could therefore lead to a solution of a number of problems that may arise in respect to the current application on the law on debt relief. The changes are, in my opinion, also necessary in order to ensure an effective debt relief procedure.

Sammanfattning

En person som blivit så svårt skuldsatt att vederbörande inte kan antas bli fri från sina skulder inom en överskådlig tid kan i Sverige ansöka om skuldsanering hos Kronofogdemyndigheten (KFM). Om en skuldsanering beviljas innebär detta att gäldenären helt eller delvis befrias från ansvaret att betala sina skulder. För att överhuvudtaget kunna bli föremål för skuldsanering krävs dock bland annat att gäldenären har hemvist i Sverige. Det övergripande syftet med denna uppsats har varit att undersöka behovet av ett hemvistkrav i skuldsaneringslagen och att analysera det svenska kravets förenlighet med EU-rätten.

Enligt min uppfattning finns ett behov av ett hemvistkrav i förhållande till skuldsanering för att kunna säkerställa en effektiv tillämpning av lagens bestämmelser. Eftersom svenska skuldsaneringsbeslut som huvudregel inte erkänns i utlandet kan de inte användas för att hindra verkställighet av ett krav som väckts i en behörig domstol i en annan medlemsstat. En gäldenär som saknar hemvist i Sverige riskerar således att bli föremål för olika utmätningståtgärder som kan påverka möjligheterna att betala de skulder som ingår i den svenska skuldsaneringen. Hemvistkravet är också en viktig förutsättning för att gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden ska kunna utredas på ett tillfredsställande sätt.

Angående hemvistkravets förenlighet med EU-rätten har EU-domstolen nyligen konstaterat att det svenska hemvistkravet strider mot bestämmelserna om fri rörlighet för arbetstagare. Den omständigheten att den sökande har hemvist utomlands kan därför inte längre användas som en direkt grund för avslag på en skuldsaneringsansökan. KFM kommer istället att behöva göra en helhetsbedömning av olika omständigheter för att avgöra om det med hänsyn till gäldenärens anknytning till Sverige samt gäldenärens ekonomiska och personliga förhållanden i övrigt kan anses skäligt att gäldenären beviljas skuldsanering.

Enligt aktuella förslag om ändringar i EU:s insolvensförordning kommer det svenska skuldsaneringsförfarandet framöver troligtvis att omfattas av förordningens bestämmelser. Förordningen stadgar bland annat att endast domstolarna i det land där gäldenären har sina huvudsakliga intressen har behörighet att inleda och besluta om ett insolvensförfarande. För fysiska personer ska hemvistorten anses utgöra platsen för de huvudsakliga intressena om inte annat visas. Utöver detta hemvistkrav innehåller förordningen även regler om erkännande och skulle de aktuella ändringsförslagen genomföras kommer ett svenskt skuldsaneringsbeslut i framtiden att erkännas av domstolarna i övriga medlemsstater. De föreslagna ändringarna kan således komma att lösa ett antal av de nuvarande problem som kan uppkomma vid den svenska skuldsaneringslagens tillämpning och enligt mig är ändringarna behövliga för att ge bättre förutsättningar för ett smidigt och effektivt skuldsaneringsförfarande.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

En person som blivit så svårt skuldsatt att vederbörande inte kan antas bli fri från sina skulder inom en överskådlig tid kan i Sverige ansöka om skuldsanering hos Kronofogdemyndigheten (KFM). Om en skuldsanering beviljas innebär detta att gäldenären helt eller delvis befrias från ansvaret att betala sina skulder.

För att överhuvudtaget kunna bli föremål för skuldsanering krävs bland annat att gäldenären har hemvist i Sverige.¹ Det svenska hemvistkravets förenlighet med EU-rätten blev dock nyligen prövat av EU-domstolen som konstaterade att hemvistkravet stod i strid mot bestämmelserna om fri rörlighet för arbetstagare. Kravet kan nämligen avskräcka en gäldenär att lämna Sverige för arbete i en annan medlemsstat eftersom vederbörande då riskerar att förlora sin möjlighet att bli av med sina skulder genom skuldsanering.

Inom EU pågår även ett arbete med att förändra den så kallade insolvensförordningen. De föreslagna förändringarna kan komma att innebära att det svenska skuldsaneringsförfarandet, till skillnad från idag, kommer omfattas av förordningens bestämmelser. Frågan som uppstår i detta läge är hur KFM med anledning av EU-domstolens avgörande samt de föreslagna ändringarna av insolvensförordningen i framtiden ska behandla en ansökan från en gäldenär med hemvist i en annan medlemsstat.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka det svenska hemvistkravets tillämpning och analysera skälen till varför lagstiftaren valt detta anknytningsmoment för skuldsanering.

¹ Se 4 § skuldsaneringslagen (SFS 2006:548).

I min undersökning av skuldsaneringslagens hemvistkrav har jag valt att fokusera på tillämpningen ur ett EU-rättsligt perspektiv. Jag har gjort detta val eftersom utvecklingen inom EU-rätten är det som påverkar den svenska regleringen mest (oavsett vi vill det eller ej). Jag vill därför analysera och diskutera de följder som det aktuella avgörandet från EU-domstolen kan tänkas få för den fortsatta tillämpningen av det svenska hemvistkravet. Slutligen kommer jag även kort beröra de eventuella framtida lagändringarna inom EU och dess effekter för den svenska skuldsaneringsprocessen.

Min framställning kommer att utgå ifrån följande specifika frågeställningar:

- Varför har den svenska lagstiftaren valt att ställa upp ett hemvistkrav som en förutsättning för skuldsanering och behövs verkligen detta krav?
- Vad innebär EU-domstolens förhandsavgörande för den fortsatta tillämpningen av hemvistkravet?
- Vilka lagändringar föreslås inom EU och hur kan dessa eventuella ändringar påverka den svenska tillämpningen av hemvistkravet?

1.3 Metod och material

Vid min undersökning av utformningen och tillämpningen av skuldsaneringslagens nuvarande hemvistkrav kommer jag främst att använda mig av den klassiska juridiska metoden där lagtext, förarbeten, praxis och doktrin undersöks i enlighet med rättskälleläran. Utgångspunkten för min undersökning av tillämpningen av hemvistkravet är den gällande skuldsaneringslagens bestämmelser. Lagens förarbeten har granskats för att hitta de huvudsakliga anledningarna till varför lagstiftaren valt just hemvist som anknytningsmoment för skuldsaneringsförfarandet.

För att kunna besvara mina frågeställningar och uppnå mitt syfte kommer även EU-rättsligt material att analyseras och värderas. Bestämmelser om

den fria rörligheten finns i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) som är en primär rättskälla inom EU-rätten. En annan viktig rättskälla i EU-rätten är EU-domstolens domar och domstolens förhandsavgörande i mål C-461/11 har en betydande roll i min framställning. Även om EU-domstolens förhandsavgöranden i princip endast är bindande för hur den nationella domstolen ska tillämpa de EU-rättsliga frågorna i ett aktuellt mål är de vägledande för tolkningen av EU-rätten i andra mål. Det aktuella förhandsavgörande bör därför tillmätas en stor betydelse för den framtida tillämpningen av det svenska hemvistkravet. För min presentation av eventuella framtida lagändringar har jag analyserat de föreslagna ändringarna av insolvensförordningen som är en sekundär rättskälla inom EU-rätten. Jag har även undersökt den svenska inställningen till de föreslagna ändringar genom granska regeringens uttalande samt remissvar i ämnet från KFM och Skatteverket.

Jag har tidigare under utbildningen praktiserat hos skuldsaneringsteamet vid KFM i Malmö och mina erfarenheter från denna praktik samt hjälp från verksamma handläggare och jurister kommer att användas för att besvara frågor om hur hemvistkravet tillämpas i praktiken och de eventuella problem som följderna av EU-domstolens förhandsavgörande kan leda till. Under arbetet med denna framställning har jag bland annat fått ta del av ett antal avgöranden angående tillämpningen av hemvistkravet men av hänsyn till sekretessregler och skyddet av personlig integritet har jag valt att inte använda dessa som direkta källor.

Slutligen är jag medveten om att min anknytning till KFM kan medföra att jag till viss del riskerar att bli eller framstå som subjektiv i bedömningen av bland annat behovet av ett hemvistkrav och omfattningen av de problem som kan uppstå utan ett sådant krav. Att vara helt neutral är i min mening dock inte möjlig då redan själva ämnesvalet och problemformuleringen i sig består av flera subjektiva val. Jag anser därför att det är viktigt att göra skillnad mellan en juridisk framställnings beskrivande del, som ska vara

neutral, och den värderande där författaren kan framföra personliga åsikter.² Under hela arbetets gång har jag också haft dessa neutralitetsproblem i åtanke och försökt göra en så objektiv sortering och granskning av källmaterialet som möjligt samt försökt belysa olika ståndpunkter och intresse motsättningar i förhållande till hemvistkravet.

1.4 Disposition

Arbetet börjar med en kort beskrivning av skuldsaneringsinstitutets huvuddrag och syfte. I detta kapitel försöker jag även ge en förhållandevis övergripande beskrivning av själva skuldsaneringsförfarandet utan att bli för detaljerad. En någorlunda ingående beskrivning är dock behövlig för att ge läsaren en bättre förståelse för hur handläggningen av ett skuldsaneringsärende sker i praktiken.

I det efterföljande kapitlet beskrivs det nuvarande hemvistkravets bakgrund och tillämpning. Här presenteras även frågan om kravets förenlighet med EU-rätten och EU-domstolens förhandsavgörande av denna fråga samt vad avgörandet inneburit för tillämpningen av hemvistkravet.

Det fjärde kapitlet behandlar kort de föreslagna ändringarna av insolvensförordningen och deras innebörd för det svenska skuldsaneringsförfarandet.

I mitt avslutande kapitel görs en analys av tillämpningen och behovet av ett hemvistkrav och de skäl som den svenska lagstiftaren angivit till stöd för införandet av ett hemvistkrav kommer att analyseras. Vidare diskuteras vad EU-domstolens avgörande samt de eventuella lagändringar som presenterats i det föregående kapitlet kan innebära för den praktiska handläggningen hos KFM. För att underlätta för läsaren har jag valt att dela upp analysen efter framställningens specifika frågeställningar.

² Jämför diskussionen i Dahlman, Christian. *Neutralitet i juridisk forskning*, 2006, s. 82.

2 Allmänt om skuldsanering

2.1 Lagens bakgrund och syfte

2.1.1 Bakgrund till 1994 års lag

Möjligheten för fysiska personer att bli av med sina skulder genom skuldsanering infördes för första gången i svensk rätt år 1994. Lagstiftaren ville genom införandet av skuldsaneringslagen försöka komma till rätta med hushållens dåvarande starkt ökande skuldsättningsproblem. Under 1970-talet och en bit in på 1980-talet hade det varit förhållandevis billigt att låna pengar till konsumtion och investeringar i till exempel aktier och fastigheter. I samband med avregleringen av den svenska kreditmarknaden, som inleddes 1985, blev hushållen också en allt viktigare kundgrupp för kreditinstituten och marknadsföringen av krediter för privatpersoner blev allt intensivare. I början av 1990-talet skedde dock en åtstramning på kreditmarknaden och en ökad arbetslöshet samt en kraftig värdenedgång på fastighetsmarknaden ledde till att ett stort antal privatpersoner fick så stora skulder att de saknade en realistisk möjlighet att någonsin betala dessa.³

Denna överskuldssättningsproblematik fick omfattande samhällsekonomiska följder. De överskuldssatta gäldenärerna saknade i många fall motivation till att skaffa sig hederliga inkomster vilket bland annat ledde till skattebortfall och ökade kostnader för socialbidrag. Borgenärerna fick lägga onödiga kostnader på fruktlösa indrivningsförsök och kronofogdemyndigheternas resurser togs i anspråk utan någon direkt motsvarande nytta för borgenärerna. Reglerna om konkurs och ackord var inte tillräckliga för att de överskuldssatta gäldenärerna skulle kunna ta sig ur sin besvärliga situation och lagstiftarens slutsats blev således att det behövdes ett nytt system för att kunna komma till rätta med privatpersoners överskuldssättning.⁴ Resultatet

³ Prop. 1993/94:123, *Skuldsaneringslag*, s. 33 ff.

⁴ SOU 1990:74, *Skuldsaneringslag*, s. 18.

blev att det med ikraftträdande den 1 juli 1994 infördes en särskild skuldsaneringslag.⁵

2.1.2 2006 års skuldsaneringslag

1994 års skuldsaneringslag har sedermera ersatts av den nu gällande lagen som trädde i kraft den 1 januari 2007. Den nya lagen innebar inga större förändringar gällande de materiella förutsättningarna för en skuldsanering utan huvudsyftet var att skapa ett enklare och snabbare förfarande.

En viktig ändring var att det så kallade egenförsökskravet togs bort och det ställs därför numera inget formellt krav på att gäldenären själv ska ha försökt att ingå en frivillig överenskommelse med sina borgenärer innan sin ansökan om skuldsanering.⁶ Den nya lagen innebar bland annat också att skuldsaneringsförfarandet koncentrerades till KFM som förutom att som första instans pröva ansökningar om skuldsanering även övertog tingsrättens tidigare uppgift att fatta beslut i ärenden där en eller flera borgenärer motsatt sig en skuldsanering (så kallade invändningsärenden) samt genom omprövning besluta om ändringar eller upphävande av ett gällande skuldsaneringsbeslut.⁷ Gäldenären eller en berörd borgenär kan sedan överklaga KFM:s beslut till tingsrätten.⁸

2.1.3 Lagens syfte

En av utgångspunkterna vid införandet av skuldsaneringslagen var att långvarig överskuldsättning är ett problem för samhället i stort och inte bara för de drabbade gäldenärerna och borgenärerna. Gäldenärer med svåra skuldproblem drabbas ofta av andra sociala problem och kan inte bidra till den gemensamma sektorn. Lagens och skuldsaneringsinstitutets huvudsakliga syfte är således att kunna bidra till en ekonomisk

⁵ Skuldsaneringslagen (1994:334).

⁶ Gäldenärens försök att själv komma till rätta med sina skuldproblem kan dock få betydelse i den materiella skälighetsbedömning som ska göras enligt 4 § skuldsaneringslagen.

⁷ Prop. 2005/06:124, *Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande*, s. 1.

⁸ 29 § skuldsaneringslagen.

rehabilitering av svårt skuldsatta personer. Gälldenärer som vill, men inte förmår att, göra rätt för sig ska få en chans till ett bättre och mer samhällsnyttigt liv.⁹

I samband med införandet av skuldsaneringslagens införande uttalades dock även att reglerna om skuldsanering inte fick leda till en ”allmän uppluckring av betalningsmoralen i samhället”.¹⁰ En viktig rättslig utgångspunkt är att avtal skall hållas och lagens huvudsakliga syfte om ekonomisk rehabilitering för gälldenären måste därför balanseras mot borgenärernas intresse av att få sina fordringar betalda i så stor utsträckning som möjligt.¹¹

2.2 Skuldsaneringsförfarandet

2.2.1 Villkor för skuldsanering

För att en skuldsanering ska kunna beviljas måste ett antal villkor vara uppfyllda.¹² Först och främst gäller att endast en gälldenär som är en fysisk person kan bli föremål för skuldsanering och det krävs även att gälldenären har hemvist i Sverige (mer om detta i kapitel 3).

För det andra krävs att gälldenären är kvalificerat insolvent, vilket innebär att gälldenären ska vara på obestånd och så svårt skuldsatt att vederbörande inte kan antas ha förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid. För att bedöma gälldenärens förmåga att betala sina skulder görs en beräkning som utgår från gälldenärens samlade skuldbörda och en prognos över personens nuvarande och framtida inkomster. Prognosen är beroende av ett antal faktorer såsom bland annat gälldenärens ålder, utbildningsnivå, hälsa och även arbetsmarknadens troliga utseende de kommande åren. Ibland kan det vara särskilt svårt att med tillräcklig säkerhet fastställa vilka inkomster gälldenären kan förväntas få i framtiden och är prognosen alldeles för osäker kan detta leda till att ansökan avslås. Med begreppet överskådlig tid menas

⁹ Prop. 1993/94:123, s. 73.

¹⁰ Prop. 1993/94:123, s. 37.

¹¹ Prop. 1993/94:123, s.73.

¹² Se 4 § skuldsaneringslagen.

också att prognosen ska sträcka sig långt fram i tiden. Hur lång tid prognosen mer exakt ska sträcka sig är dock beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. I en insolvensutredning som genomfördes med anledning av införandet av skuldsaneringslagen uttalades att betalningsoförmågan minst ska ”antas vara – om än inte permanent – så bestående i ett längre tidsperspektiv (fem till tio år)”.¹³ I ett rättsfall från 2010 ansåg Högsta domstolen dock att en betalningsoförmåga på 15 år inte var tillräckligt för att kunna säga att gäldenären saknade förmåga att betala sina skulder inom överskådlig tid.¹⁴

Förutom kraven på gäldenärens person och den kvalificerade insolvensen innehåller skuldsaneringslagen även ett allmänt skälighetsrekvisit som innebär att skuldsanering endast får beviljas om det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden. Vid denna skälighetsprövning görs en totalbedömning av samtliga relevanta omständigheter men omständigheterna vid skuldernas uppkomst, de ansträngningar som gäldenären gjort för att fullgöra sina förpliktelser samt gäldenärens medverkan under handläggningen ska beaktas särskilt.¹⁵ Gäldenärens behov och möjlighet till ekonomisk rehabilitering ska även tillmätas stor betydelse och enligt min erfarenhet väger detta behov ofta väldigt tungt i skälighetsbedömningen och kan ibland även överväga vissa negativa omständigheter såsom exempelvis mindre allvarlig brottslighet av äldre datum.

2.2.2 Ansökan, utredning och inledande

Ett skuldsaneringsärende initieras efter ansökan från en gäldenär som önskar att bli skuldsanerad. Förfarandet bygger således helt på frivillighet från gäldenären och det finns inga möjligheter att bli föremål för skuldsanering genom tvång. Ansökan om skuldsanering ska lämnas in till KFM som inledningsvis gör en utredning av den sökande gäldenärens ekonomiska och

¹³ SOU 1990:74. *Skuldsaneringslag*, Insolvensutredningens delbetänkande, s. 275.

¹⁴ NJA 2010 s. 496.

¹⁵ Se 4 § 3 st. skuldsaneringslagen.

personliga förhållanden.¹⁶ Vid denna utredning görs bland annat en registerkontroll där gäldenärens deklaraionsuppgifter, aktuella skulder och registrerade tillgångar (exempelvis fastigheter och fordon) samt övriga uppgifter undersöks i syfte att fastställa gäldenärens förhållanden och kontrollera att uppgifterna stämmer överens med den information som gäldenären lämnat i sin ansökan.

Om den inledande utredningen tyder på att gäldenären uppfyller lagens villkor beslutar KFM att inleda skuldsanering. Om förutsättningarna för skuldsanering inte bedöms vara uppfyllda ska ansökan däremot avslås. Ett avslagsbeslut kan antingen meddelas om det direkt av ansökan framgår att gäldenären inte uppfyller villkoren för skuldsanering eller efter inledandet om det av senare utredning framkommer att gäldenärens förhållanden inte motsvarar lagens krav. I det förra fallet inleds enligt lagens terminologi dock aldrig en skuldsanering då det är en betydande skillnad mellan att enbart påbörja ett skuldsaneringsärende och ett beslut om att inleda skuldsanering. En inledning av skuldsanering innebär att KFM, med stöd av den information som framkommit vid den inledande undersökningen, ansett att det finns stor möjlighet att gäldenären slutligen ska kunna bli beviljad skuldsanering. Beslutet om att inleda skuldsanering har även ett antal viktiga rättsverkningar och innebär bland annat ett förbud mot exekutiva åtgärder mot gäldenären.¹⁷

Beslutet om att inleda skuldsanering ska kungöras i Post- och Inrikes Tidningar med en uppmaning till de som har en fordran mot gäldenären att skriftligen anmäla den till KFM.¹⁸ Efter att anmälningsfristen gått ut upprättas ett förslag till skuldsanering som sänds till samtliga kända borgenärer som får tillfälle att yttra sig över förslaget.¹⁹ Efter eventuell ytterligare utredning kan KFM sedan fatta ett slutligt beslut om gäldenären ska beviljas skuldsanering eller ej.

¹⁶ Mellqvist, Mikael. *Handbok till skuldsaneringslagen*, 2007, s. 27.

¹⁷ 22 § skuldsaneringslagen.

¹⁸ 15 § skuldsaneringslagen.

¹⁹ 20 § skuldsaneringslagen.

2.2.3 Innebörden av en skuldsanering

Om gäldenären beviljas skuldsanering ska det bestämmas vilka fordringar som ska omfattas av skuldsaneringen och hur mycket av varje fordran gäldenären ska betala.²⁰ Skuldsaneringen omfattar som huvudregel alla penningfordringar som har uppkommit före beslutet om att inleda skuldsanering och bestämmelserna utgår från att alla fordringar har lika rätt.²¹ Detta innebär att varje deltagande fordran ska minska med samma procentuella andel.

För att bestämma hur mycket av sina skulder som gäldenären kan betala görs en beräkning av vad gäldenären kan avstå av framtida inkomster utan att den grundläggande försörjningen påverkas.²² Tanken är alltså att skuldsaneringen ska omfatta gäldenärens samtliga tillgångar och inkomster efter avdrag för ett förbehållsbelopp i form av existensminimum.²³

Gäldenären får här förbehålla sig ett schabloniserat normalbelopp för vanliga levnadskostnader, en buffert för oförutsedda kostnader samt ett belopp motsvarande den faktiska boendekostnaden. Övriga inkomster och tillgångar tas i anspråk för skuldsaneringen.

När betalningsutrymmet är fastställt upprättas en betalningsplan som visar när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran ska betalas.²⁴ Normalt tillämpas en femårig skuldsaneringsperiod och när gäldenären har fullföljt den bestämda betalningsplanen är han eller hon definitivt befriad från ytterligare ansvar för betalning av de skulder som omfattas av skuldsaneringen samt övriga fordringar som uppkommit innan inledandedagen men inte är kända i ärendet.²⁵

²⁰ 9 § skuldsaneringslagen.

²¹ 7 och 8 §§ skuldsaneringslagen.

²² 9 § skuldsaneringslagen

²³ Förbehållsbeloppet vid utmätning i lön är vägledande vid bestämmande av normalbeloppet och justeras årligen av KFM (Se 9 § skuldsaneringslagen samt 7 kap. 4 och 5 §§ utsökningsbalken).

²⁴ 9 § skuldsaneringslagen.

²⁵ 23 § skuldsaneringslagen.

2.2.4 Kort om skuldsaneringsbeslutets internationella verkningar

Det kan här vara läge att kort beröra det svenska skuldsaneringsbeslutets verkningar för utländska borgenärer. Som nämnts ovan är huvudregeln att ett beslut om skuldsanering gäller för gäldenärens samtliga borgenärer och alla fordringar ska behandlas med lika rätt. Av förarbetena till skuldsaneringslagen framgår också att det inte bör spela någon roll om borgenären till exempel är ett utländskt subjekt eller om skulden uppkommit utomlands. Fordringar med internationell anknytning ska därför omfattas på samma villkor som rent inhemska fordringar.²⁶ Finns det kända utländska borgenärer ska således även dessa meddelas om ett beslut om inledande av skuldsanering och få tillfälle att yttra sig över ett eventuellt förslag. Beslutet om skuldsanering omfattar dock även okända fordringar och med anledning av att beslutet om inledande av skuldsanering som huvudregel endast kungörs i Post- och Inrikes Tidningar är det möjligt att utländska okända fordringsägare kan vara utan vetskap om ett skuldsaneringsförfarande som ändå blir bindande för dem.²⁷

Att det svenska skuldsaneringsbeslutet blir bindande även för utländska fordringar innebär att de utländska borgenärerna inte kan göra sina krav gällande inför svensk domstol eftersom ett giltigt beslut här utgör ett hinder för verkställighet. En viktig sak att uppmärksamma är dock att ett svenskt skuldsaneringsbeslut som huvudregel inte erkänns i utlandet. Väljer en borgenär att väcka talan inför en behörig utländsk domstol kan gäldenären därför få svårt att använda sig av det svenska skuldsaneringsbeslutet som skydd mot indrivning av sina skulder.²⁸

²⁶ Prop. 1993/94:123, s. 117.

²⁷ Utländska okända borgenärens ställning i det svenska skuldsaneringsförfarandet är visserligen ett väsentligt och mycket intressant område att analysera men då detta främst är en fråga om internationell delgivning som inte omfattas av mitt syfte kommer jag inte behandla dessa problem i någon vidare omfattning.

²⁸ Hur detta förhållande påverkar det svenska skuldsaneringsförfarandet kommer att diskuteras nedan i anslutning till diskussionen om behovet av ett hemvistkrav (Se kapitel 3 och 5).

2.3 Omprövningsmöjligheter

Tanken är att skuldsaneringen ska vara en definitiv reglering av gäldenärens skuldproblem. Det ska därför i princip vara omöjligt att riva upp ett skuldsaneringsbeslut. För att undvika oskäligen och stötande resultat innehåller dock skuldsaneringslagen ett antal möjligheter till att angripa beslutet i efterhand genom att ansöka om så kallad omprövning.²⁹ En omprövning kan leda till att beslutet om skuldsanering antingen upphävs eller ändras och ansökan om omprövning kan göras av såväl borgenärerna som gäldenären själv.

En viktig sak att uppmärksamma är att det inte sker någon generell kontroll av hur gäldenären sköter sin skuldsanering under skuldsaneringsperioden. Varje enskild borgenär som berörs av en skuldsanering får därför efter eget intresse bevaka om det finns anledning att begära att en skuldsanering ska omprövas. Det finns enligt lagtexten tre olika typsituationer som kan leda till en omprövning efter en ansökan från en borgenär. För det första kan en omprövning ske om gäldenären betett sig illojalt genom att exempelvis, i hemlighet, gynnat någon borgenär eller lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan eller annars under ärendets övriga handläggning. Den andra möjligheten att få till en framgångsrik omprövning uppstår om gäldenären inte följt sin betalningsplan och avvikelserna inte är att anse som ringa. Slutligen kan en omprövning också beviljas om gäldenären efter skuldsaneringsbeslutet fått väsentligen förbättrade ekonomiska förhållanden och detta beror på omständigheter som inte kunnat förutses vid beslutet.³⁰

Även gäldenären har möjlighet att ansöka om en omprövning av sitt skuldsaneringsbeslut. På begäran av gäldenären kan KFM ändra den fastställda betalningsplanen om gäldenärens ekonomiska förhållanden väsentligt förändrats efter skuldsaneringsbeslutet eller om det finns

²⁹ Hellners, Trygve och Mellqvist, Mikael. *Skuldsaneringslagen – En kommentar till 2006 års lag*, 2007, s. 232 f.

³⁰ 24 § skuldsaneringslagen.

synnerliga skäl.³¹ Förändringen bör vara av ett sådant slag att den på ett avgörande sätt påverkar gäldenärens möjlighet att på längre sikt fullgöra sina skyldigheter enligt betalningsplanen men gäller för såväl en försämring som en förbättring av den ekonomiska situationen.³²

Om en ansökan om omprövning avslås påverkas inte skuldsaneringsbeslutet som således står fast och gäller utan någon ändring. Ett beviljande av en omprövningsansökan kan leda till en ändring eller ett upphävande av det ursprungliga skuldsaneringsbeslutet. En ändring innebär att gäldenärens betalningsutrymme antingen höjs eller sänks. Beroende på omständigheterna bakom omprövningen kan en ändring även innebära att betalningsplanens löptid förlängs, dock som längst till totalt sju år.³³ Ett upphävande av skuldsaneringsbeslutet har mer drastiska följder och används därför oftast endast vid mer allvarliga överträdelser. Vid ett upphävande förlorar nämligen gäldenären sin skuldsanering och rättsläget återgår till det som gällde innan beslutet om skuldsaneringen meddelades. De ursprungliga fordringarna finns kvar (dock med avräkning för de avbetalningar som gäldenären eventuellt gjort under skuldsaneringsperioden) och de räntor som stoppats i samband med inledandet av skuldsanering ”återuppstår”.³⁴

³¹ 25 § skuldsaneringslagen.

³² Prop. 2005/06:124, s. 84.

³³ 26 § skuldsaneringslagen.

³⁴ Hellners och Mellqvist, s. 245.

3 Hemvistkravet i 4 § skuldsaneringslagen

3.1 Bakgrund och tillämpning

3.1.1 Bakgrund

Vid införandet av skuldsaneringslagen diskuterades vilka krav som skulle ställas på den personkrets som skulle omfattas av lagens bestämmelser. Lagstiftaren ansåg bland annat att det borde finnas en viss anknytning till Sverige och valde att införa ett uttryckligt krav på att gäldenären skulle ha hemvist här i riket för att kunna bli aktuell för skuldsanering.³⁵ Valet av hemvist som anknytningsmoment kan motiveras med att en persons privaträttsliga förhållanden oftare har en starkare anknytning till det land där personen faktiskt lever än till det land som personen är medborgare i, eftersom människor i regel anpassar sig till sin miljö.³⁶ Skuldsaneringsförfarandet förutsätter också en helhetsbild av gäldenärens ekonomiska situation och detta kan vara svårt att uppnå i ett land där gäldenären inte har sin ekonomiska tyngdpunkt, exempelvis i ett land där vederbörande rent tillfälligt befinner sig (vagabondforum) eller endast besitter ett fåtal tillgångar (förmögenhetsforum).³⁷

3.1.2 Folkbokföringspresumtionen

Att avgöra var en person har sin egentliga hemvist kan ibland vara problematiskt. I skuldsaneringslagen tillades därför ett förtydligande av hemvistbegreppet genom en tilläggsregel som innebär att den som är folkbokförd i Sverige också ska anses ha hemvist här.³⁸

³⁵ Prop. 1993/94:123, s. 91.

³⁶ Bogdan, Michael. *Svensk internationell privat- och processrätt*, 2008, s. 149.

³⁷ Bogdan, Michael. *Den nya skuldsaneringslagens tillämpning i internationella förhållanden*, Juridisk Tidskrift nr 5 1993/94, s. 677.

³⁸ Prop. 1993/94:123, s. 197 och 4 § 2 st. skuldsaneringslagen.

Det faktum att skuldsaneringslagen låter folkbokföringen vara avgörande för bedömningen av hemvistet har kritiserats av civilrättsprofessorn Michael Bogdan, som bland annat anser det beklagligt att skuldsaneringslagens hemvistbegrepp avsevärt skiljer sig från det hemvistbegrepp som normalt används inom svensk internationell privat- och processrätt. Enligt den mer vedertagna hemvistdefinitionen krävs en bosättning som ”med hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt måste anses stadigvarande”.³⁹ Här görs en individuell bedömning i varje enskilt fall och även om uppgifter i folkbokföringen är relevanta kan de inte i sig vara en avgörande faktor för fastställandet av en persons hemvist. Bogdan uttryckte härmed en viss oro över att gäldenärer i syfte att erhålla svensk skuldsanering låter sig folkbokföras här trots att de egentligen är stadigvarande bosatta i utlandet.⁴⁰

Angående Bogdans kritik och risken för så kallad forum shopping framgår det av förarbetena att tilläggsregeln i 4 § 2 st. skuldsaneringslagen visserligen innebär att skuldsaneringslagen formellt sett skulle kunna bli tillämplig på en person som inte är stadigvarande bosatt i Sverige men av någon anledning ändå blivit folkbokförd här. I praktiken är det dock så att även om kravet på hemvist i Sverige i sig är uppfyllt så förekommer situationer där gäldenärens anknytning till Sverige är så svag att skuldsanering inte bör beviljas med hänsyn till det allmänna och obligatoriska skälighetskravet.⁴¹ För att en skuldsanering ska anses skälig krävs utöver hemvist, ofta en starkare ekonomisk anknytning till Sverige, såsom till exempel att skulderna till övervägande del har uppkommit här. Skulle folkbokföringen vara gäldenärens enda anknytning till Sverige är det således mest troligt att ett beviljande av den aktuella skuldsaneringsansökan skulle anses oskäligt och därmed avslås.

³⁹ Se 7 kap 2 § lagen (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap.

⁴⁰ Se Bogdan i JT 1993/94 nr 5, s. 677 ff.

⁴¹ Prop. 1993/94:123, s. 91.

Tilläggsregeln angående folkbokföring är alltså inte mer än en presumtionsregel som bland annat används för att lättare tolka och tillämpa hemvistbegreppet. Presumtionen kan dock brytas om KFM:s undersökning av gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden tyder på att denne egentligen är bosatt i utlandet eller kan antas ha bosatt sig här endast i syfte att erhålla svensk skuldsanering. KFM får då göra en totalbedömning av gäldenärens anknytning till Sverige. Huvudregeln är att gäldenären måste anses vara stadigvarande bosatt här i landet och vid denna bedömning tas bland annat hänsyn till vistelsens varaktighet och omständigheterna i övrigt.⁴² I praktiken finns, enligt min mening, således ingen avsevärd skillnad mellan skuldsaneringslagens hemvistbegrepp och den definition som används inom den svenska internationella privat- och processrätten.

3.2 Hemvistkravets förenlighet med EU-rätten

3.2.1 Den svenska diskussionen

I förarbetena till den nya skuldsaneringslagen diskuterades huruvida kravet att gäldenären ska ha hemvist i Sverige skulle behållas. Vid denna tid hade Sverige blivit medlem i EU och Lagrådet ansåg att frågan om hemvistkravets förenlighet med gemenskapsrätten, särskilt reglerna om den fria rörlighet för personer, borde bli föremål för särskild utredning i lagstiftningsärendet.⁴³

Enligt artikel 45 FEUF ska fri rörlighet för arbetstagare säkerställas inom unionen. Detta innebär att personer inom unionen ska ha rätt att anta faktiska erbjudanden om anställning och fritt kunna flytta sig mellan olika medlemsstater för detta ändamål. Hemvistkravet i skuldsaneringslagen innebär bland annat att en gäldenär som flyttar från Sverige till ett annat land inom unionen förlorar den möjlighet till skuldsanering som vederbörande annars haft. Enligt Lagrådet kan hemvistkravet därför anses

⁴² Prop. 2005/06:124, s. 61 ff.

⁴³ Prop. 2005/06:124, s. 61 och 132.

hindrande eller avskräckande för en gäldenär som vill utöva sin rätt till fri rörlighet inom unionen och de ansåg det vara mycket osäkert om kravet kunde anses vara förenligt med gemenskapsrätten.⁴⁴

I den fortsatta utredningen konstaterades först att det allmänt inom den internationella privat- och processrätten brukar krävas att en stat måste ha ett visst rättskipningsintresse för att domsrätt ska kunna föreligga. Principen om att saken måste ha en tillräcklig anknytning till staten i fråga gäller bland annat inom EU och kommer till uttryck i olika rättsakter på området. Gällande skuldsanering finns enligt lagstiftaren ett antal skäl till att just hemvist är det bästa och mest naturliga anknytningsmomentet. Att gäldenären har hemvist i Sverige är bland annat delvis en förutsättning för att gäldenärens ekonomiska och personliga förhållanden ska kunna utredas på ett tillfredsställande sätt. Visserligen är utgångspunkten att gäldenären själv ska ta fram de uppgifter som behövs men samtidigt är det viktigt att det finns möjlighet för både KFM och de inblandade borgenärerna att själva utreda och kontrollera uppgifterna. Har gäldenären hemvist i ett annat land är det dock troligen mycket svårt för de berörda att få tillgång till dessa uppgifter om bland annat gäldenärens inkomster och tillgångar.⁴⁵

En annan viktig aspekt är att ett beslut om skuldsanering gäller för gäldenärens samtliga borgenärer oberoende av borgenärernas eller fordringarnas ursprung. I regel erkänns dock inte det svenska beslutet utanför Sverige eftersom svenska skuldsaneringsbeslut varken omfattas av de gemenskapsrättsliga förordningarna på området (såsom exempelvis insolvensförordningen samt Bryssel- och Luganokonventionerna) eller någon annan internationell överenskommelse om erkännande. En gäldenär med skulder utomlands riskerar således alltid att borgenärer i en process utanför Sverige kräver full betalning för fordringar som omfattas av den svenska skuldsaneringen. Har gäldenären då hemvist i ett annat land, eller tillgångar där, kan dessa bli föremål för utmätning vilket kan leda till en

⁴⁴ Prop. 2005/06:124, s.132.

⁴⁵ Prop. 2005/06:124, s. 61 f.

sådan ändring i gäldenärens ekonomiska förhållanden som kan föranleda en omprövning av skuldsaneringsbeslutet.

Sammanfattningsvis kom lagstiftaren fram till det var både nödvändigt och ändamålsenligt med ett krav som förutsätter en stark reell anknytning till Sverige. Hemvist måste anses vara det mest naturliga anknytningsmomentet och inget annat moment skulle enligt lagstiftaren kunna ersätta hemvistkravet utan att leda till förluster i skuldsaneringsförfarandets effektivitet och ändamålsenlighet. Kravet att gäldenären ska ha hemvist i Sverige behölls därför i den nya lagtexten. Gällande förenligheten med gemenskapsrätten uttalades att *”Det framstår också som klart att kravet inte kan anses stå i strid med EG-rätten. Som framgått ovan är det snarast det förhållandet att skuldsaneringsbeslut i allmänhet inte erkänns utanför beslutsstaten som kan verka hindrande för personers fria rörlighet inom EU.”*⁴⁶

3.2.2 EU-domstolens avgörande

3.2.2.1 Bakgrund

Målet rörde en svensk medborgare som tillsammans med sin hustru tidigare drev ett behandlingshem i Sverige. 1996 försattes behandlingshemmet dock i konkurs och makarna kom på obestånd. År 2001 fick gäldenären en anställning hos Svenska kyrkan i Belgien och makarna har varit bosatta där sedan dess. År 2011 ansökte gäldenären om skuldsanering hos KFM. Genom beslut den 29 juni 2011 avslog myndigheten ansökan med hänvisning till att gäldenären inte hade hemvist i Sverige. Frågan om han i övrigt uppfyllde förutsättningarna för att beviljas skuldsanering prövades överhuvudtaget inte.

Avslagsbeslutet överklagades till Stockholms tingsrätt där det bland annat anfördes att den svenska lagen strider mot reglerna angående fri rörlighet för arbetstagare inom EU. Tingsrätten beslutade i augusti 2011 att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till EU-domstolen:

⁴⁶ Prop. 2005/06:124, s. 62.

”Kan det svenska hemvistkravet i 4 § skuldsaneringslagen ... anses ägnat att hindra eller avskräcka en arbetstagare från att lämna Sverige för att utöva sin rätt till fri rörlighet och, således, anses stå i strid med den bestämmelse om fri rörlighet för arbetstagare inom EU som återfinns i artikel 45 FEUF?”⁴⁷

3.2.2.2 Domstolens prövning

I sin prövning av tolkningsfrågan konstaterade EU-domstolen inledningsvis att nationella bestämmelser som medför att en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat på något sätt hindras eller avskräcks från att lämna ursprungsstaten innebär en inskränkning av rätten till fri rörlighet för personer. Detta gäller dessutom även om de nationella bestämmelserna tillämpas oberoende av arbetstagarens nationalitet.⁴⁸ Enligt domstolen stod det klart att en lagstiftning såsom den svenska, som innebär att skuldsanering endast får beviljas gäldenärer med hemvist i landet, kan hindra en arbetstagare på obestånd från att utöva sin rätt till fri rörlighet. Dessa arbetstagare kommer nämligen att avskräckas från att lämna Sverige, för arbete i en annan medlemsstat, eftersom detta kan innebära en risk att möjligheten att beviljas skuldsanering här förloras. Det svenska kravet på hemvist för skuldsanering utgör således ett hinder för den fria rörligheten.⁴⁹

Nationell lagstiftning som hindrar den fria rörligheten för arbetstagare är i princip förbjudet enligt artikel 45 FEUF. Vissa hindrande bestämmelser kan dock tillåtas men endast om bestämmelsen eftersträvar ett berättigat mål som är förenligt med fördraget och bestämmelsen är motiverad av tvingande skäl av allmänintresse. Det krävs även att tillämpningen av bestämmelsen är ägnad att säkerställa att målet i fråga uppnås och att tillämpningen inte går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det aktuella målet.⁵⁰ EU-

⁴⁷ EU-domstolen, mål C-461/11, *Ulf Kazimierz Radziejewski mot Kronofogdemyndigheten i Stockholm*, punkt 22.

⁴⁸ Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 30.

⁴⁹ Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 31-32.

⁵⁰ Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 33.

domstolen gick därför vidare med att bedöma de skäl som den svenska lagstiftaren och KFM angett för den aktuella lagstiftningen.

Det första skälet hänger samman med det faktum att ett svenskt beslut om skuldsanering i regel inte erkänns i utlandet och genom att uppställa ett krav på hemvist har den svenska lagstiftaren velat skydda gäldenären mot de utländska borgenärer som inte deltar i skuldsaneringen. Domstolen konstaterade att det stämmer att det enligt unionsrätten inte finns någon skyldighet för de andra medlemsstaterna att erkänna ett svenskt skuldsaneringsbeslut och i avsaknad av harmonisering får det anses vara berättigat för en medlemsstat att vilja garantera effektiviteten av sina beslut om skuldsanering. I frågan om bestämmelsen var ändamålsenlig konstaterade domstolen dock att det inom gemenskapsrätten finns förordningar med behörighetsregler som är tillämpliga på privaträttsliga tvister mellan en låntagare och långivare. Med stöd av dess regler kan en borgenär bland annat väcka talan, mot en gäldenär som har hemvist i Sverige, i en annan medlemsstat och det är då inte säkert att gäldenären framgångsrikt kan åberopa ett svenskt skuldsaneringsbeslut. Detta gäller exempelvis när en borgenär väcker talan vid en domstol i en annan medlemsstat än Sverige med stöd av artikel 5.1 (a) i Bryssel 1-förordningen⁵¹ på grund av att uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser är belägen i den andra medlemsstaten. Om uppfyllelseorten är belägen i Sverige kan borgenärerna dessutom väcka talan vid svensk domstol trots att gäldenären har hemvist i en annan medlemsstat. Till skillnad från en person med hemvist i Sverige skulle i det sistnämnda scenariot den aktuella gäldenären på grund av hemvistkravet sakna möjlighet att dra fördel av det skydd som ett skuldsaneringsbeslut annars inneburit. EU-domstolen konstaterade således att hemvistkravet i detta avseende går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå det angivna skyddsintresset.⁵²

⁵¹ Rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstolsbehörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område.

⁵² Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 34-43.

Ett annat angivet skäl till hemvistkravet är att det utgör en förutsättning för att möjliggöra en tillfredsställande utredning av personliga och ekonomiska förhållanden. Skuldsaneringsförfarandet förutsätter aktiv medverkan från gäldenären och detta underlättas om gäldenären har hemvist i det land där prövningen ska ske. Vid bedömningen av en skuldsaneringsansökan måste KFM också kunna granska, utreda och kontrollera de uppgifter som lämnats av gäldenären. Hemvistkravet borde enligt den svenska regeringen därför anses ändamålsenligt för att säkerställa att KFM ska kunna garanteras effektiva kontrollmöjligheter. EU-domstolen fann att det visserligen var berättigat för en medlemsstat att vilja genomföra en utförlig kontroll av en gäldenärs förhållanden innan de beviljar en åtgärd som helt eller delvis befriar gäldenären från ansvar för sina skulder. Ett hemvistkrav som endast hänför sig till dagen för ingivandet av ansökan om skuldsanering kan dock inte anses vara kopplat till säkerställandet av effektiva kontrollmöjligheter för KFM och i domstolsförhandlingarna medgav den svenska regeringen att en gäldenär som flyttar utomlands efter att ha beviljats skuldsanering i Sverige kan fortsätta att omfattas av skuldsaneringen så länge personen förblir folkbokförd här. Det faktum att gäldenären är bosatt i en annan medlemsstat tycks enligt domstolen således inte utgöra ett hinder för den kontroll som ska genomföras efter ett beviljande av skuldsanering. Domstolen påpekade även att det utan svårigheter skulle gå att fastställa de personliga och ekonomiska förhållandena för den i målet aktuella gäldenären trots att han inte hade hemvist i Sverige. Detta med anledning av att han hade en svensk arbetsgivare, var obegränsat skattskyldig i Sverige och sedan tidigare var föremål för utmätning i lön administrerad av KFM. Angående åberopandet att gäldenärens aktiva medverkan i skuldsaneringsförfarandet underlättas om denne har hemvist i Sverige uttalade domstolen att KFM vid behov skulle kunna kalla en gäldenär att infinna sig i Sverige eller förelägga gäldenären att inkomma med alla relevanta uppgifter angående sina personliga och ekonomiska förhållanden. Om gäldenären i ett sådant fall utan giltigt skäl skulle vägra att medverka bör skuldsaneringen avbrytas eller upphävas. Det förhållandet att skuldsaneringen förutsätter en aktiv medverkan av gäldenären själv kan

således i sig inte anses försvåra KFM:s kontrollmöjligheter. Det aktuella hemvistkravet går därför enligt domstolen utöver vad som är nödvändigt för att kunna uppnå den angivna målsättningen.⁵³

Sammanfattningsvis ansåg domstolen alltså att artikel 45 FEUF ska tolkas så att den utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att skuldsanering endast får beviljas gäldenärer med hemvist i den berörda medlemsstaten.⁵⁴ Skälen till att den svenska lagstiftaren valt hemvist som anknytningsmoment kan visserligen anses utgöra berättigade mål men den aktuella tillämpningen av hemvistkravet går utöver vad som är nödvändigt för att uppnå de aktuella målen.

3.2.2.3 Ärendets fortsatta behandling

Efter att EU-domstolen lämnat sitt avgörande av tolkningsfrågan återupptogs förhandlingarna i Stockholms tingsrätt. Tingsrätten beslutade att undanröja KFM:s ursprungliga beslut och återvisa ärendet till KFM för en erforderlig handläggning. Med anledning av EU-domstolens dom konstaterade tingsrätten att KFM vid denna nya prövning ska bortse från kravet om att gäldenären ska ha hemvist i Sverige.⁵⁵

Ärendet återförvisades alltså till KFM som fick göra en ny prövning av gäldenärens förutsättningar för skuldsanering. Efter att ha undersökt gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden beslutade KFM att inleda skuldsanering. KFM har alltså gjort bedömningen att gäldenären har goda förutsättningar att så småningom bli beviljad en skuldsanering. Något slutligt beslut har dock i skrivande stund ännu ej meddelats.

Efter EU-domstolens förhandsavgörande och tingsrättens beslut har KFM också utfärdat ett rättsligt PM med riktlinjer och handledning om hemvistens betydelse vid bedömningen av en gäldenärs förutsättningar för

⁵³ Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 44-50.

⁵⁴ Mål C-461/11, *Radziejewski*, punkt 54.

⁵⁵ Stockholms tingsrätt, Mål nr. Ä 10592-11.

skuldsanering. Enligt KFM innebär EU-domstolens dom att KFM inte längre kan avslå en ansökan från en sökande i en annan medlemsstat enbart på den grund att gäldenären inte har hemvist i Sverige. En stark och faktisk anknytning till Sverige ska dock fortfarande vara en förutsättning för att kunna bli beviljad skuldsanering här. Vid tillämpningen av 4 § skuldsaneringslagen ska KFM därför göra en samlad bedömning av alla de omständigheter som är av betydelse för frågan om den sökande gäldenärens anknytning till Sverige. De omständigheter som bör beaktas är exempelvis medborgarskap, bosättning, inkomstkälla och beskattningsland samt var gäldenärens tillgångar finns eller har funnits och var skulderna har uppkommit. Folkbokföringsadressen kan fortfarande ges betydelse och utgöra en presumtion men omständigheten får inte vara ensamt avgörande vid bedömningen av den sökandes anknytning till Sverige. Även om den sökande anses ha en tillräckligt stark anknytning är det dock viktigt att komma ihåg att ansökan kan komma att avslås om övriga krav för att bevilja skuldsanering inte är uppfyllda.⁵⁶

⁵⁶ Kronofogdemyndigheten: Rättsligt PM 2013-05-06. *Kommentar till EU-domstolens dom i mål C-461/11 angående kravet på hemvist – tillämpning av 4 § Skuldsaneringslagen.*

4 Insolvensförordningen

4.1 Bakgrund och nuvarande tillämpningsområde

Redan i samband med diskussionen angående hemvistbegreppet i förarbetena till den nya skuldsaneringslagen uttryckte lagstiftaren en önskan efter en utveckling mot ett ökat erkännande av privat- och civilrättsliga beslut.⁵⁷ Efter EU-domstolens förhandsavgörande angående det svenska hemvistkravet blev det, ur svensk synvinkel, dessutom ännu mera angeläget att utveckla ett gemenskapsrättsligt eller internationellt system för erkännande av skuldsaneringsbeslut.

Ett viktigt instrument i EU:s civilrättsliga samarbete är den så kallade insolvensförordningen⁵⁸ som trädde i kraft den 31 maj 2002. Förordningen syftar till att samordna nationella insolvensförfaranden och ska tillämpas vid handläggning av insolvensärenden med gränsöverskridande inslag, det vill säga när en gäldenär har tillgångar eller borgenärer i mer än en medlemsstat. Förordningen gäller dock endast för sådana ”kollektiva insolvensförfaranden som innebär att gäldenären helt eller delvis berövas rådigheten över sina tillgångar och att en förvaltare utses.”⁵⁹ Eftersom gäldenären vid en svensk skuldsanering behåller rådigheten över sina tillgångar omfattas, som tidigare nämnts, således inte det svenska skuldsaneringsförfarandet av insolvensförordningens tillämpningsområde.

Under senare år har kommissionen arbetat med att se över insolvensförordningen och undersöka hur den fungerar i praktiken. I en extern utvärdering fick medlemstaterna möjlighet att yttra sig över sin uppfattning om förordningens praktiska tillämpning och från svenskt håll påtalades då bland annat att det var ett problem att det svenska

⁵⁷ Prop. 2005/06:124, s. 62.

⁵⁸ Rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden.

⁵⁹ Insolvensförordningen Artikel 1.1.

skuldsaneringsförfarandet inte omfattades av förordningens bestämmelser.⁶⁰ Tillsammans med de andra medlemsstaternas åsikter kunde det konstateras att det fanns ett flertal problem vid tillämpningen av förordningen och kommissionen arbetade därför fram ett förslag till ändring av insolvensförordningen som presenterades den 12 december 2012. Syftet med de föreslagna ändringarna är att försöka komma till rätta med de identifierade bristerna samt att modernisera insolvensförordningen.⁶¹

4.2 Föreslagna ändringar

Kommissionen har först och främst föreslagit att förordningens tillämpningsområde ska utökas i syfte att kunna inkludera fler typer av insolvensförfaranden, såsom exempelvis skuldsaneringsförfaranden. För att uppnå detta syfte behöver den nuvarande definitionen av ett insolvensförfarande ändras och förslaget innebär bland annat att kravet på att gäldenären helt eller delvis måste förlora rådigheten över sina skulder tas bort. Förutom en ändring av själva definitionen föreslås att förordningens tillämpningsområde ska utvidgas genom en bestämmelse om att förordningen även ska tillämpas på vissa typer av förfaranden där en förvaltare inte utses, om gäldenärens tillgångar och verksamhet istället är föremål för kontroll eller övervakning av en domstol.⁶²

Insolvensförordningen innehåller även regler om vilket lands domstol eller myndighet som ska vara behörig att inleda ett insolvensförfarande. Huvudregeln är att ett insolvensförfarande endast ska kunna inledas i den medlemsstat där gäldenären har sina huvudsakliga intressen.⁶³ I den nuvarande utformningen av förordningstexten finns ingen presumtionsregel

⁶⁰ Extern undersökning av insolvensförordningens problemområden: JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4 – External Evaluation of Regulation

No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings, Annex 1 National Reports, s. 44 och 51.

⁶¹ Kommissionens förslag till ändring av insolvensförordningen: COM(2012) 744, *Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning - om ändring av rådets förordning (EG) nr 1346/2000 om insolvensförfaranden.*

⁶² Se förslaget angående ändringar av Art. 1-2, s. 19-20. Med domstol avses enligt definitionerna i Artikel 2 även en medlemsstats övriga rättsliga organ eller myndigheter med behörighet att inleda ett insolvensförfarande.

⁶³ Insolvensförordningen Artikel 3.1.

som reglerar var fysiska personer som inte är näringsidkare kan anses ha sina huvudsakliga intressen. Enligt förslaget till ändringar föreslås därför ett förtydligande i linje med praxis från EU-domstolen som innebär att de huvudsakliga intressena för en fysisk person ska anses finnas på den plats där gäldenären vanligtvis förvaltar sina intressen på ett sätt som är fastställbart för tredje man.⁶⁴ I en förklarande rapport har det fastslagits att centrum för de huvudsakliga intressena när det gäller en yrkesverksam, bör vara den plats där yrkesverksamheten bedrivs och för övriga fysiska personer den plats där de har sitt fasta hemvist.⁶⁵

Hemvistbegreppet kan självklart tänkas ha olika innebörd i olika länder (och sammanhang) men i samband med tolkning av insolvensförordningen torde själva bosättningsorten vara avgörande. Enligt ett rättsfall från Högsta domstolen bör bedömningen av om en person har sina huvudsakliga intressen i Sverige också utgå från folkbokföringen då denna omständighet utgår från objektiva kriterier och är förhållandevis lätt att fastställa av presumtiva borgenärer. Även andra omständigheter än folkbokföringen kan dock ha betydelse och insolvensförordningens hemvistbegrepp bör därför tolkas så att platsen för en fysisk persons huvudsakliga intressen ska anses vara folkbokföringsorten, om inte något annat visas.⁶⁶

Genom det nya förslaget vill kommissionen även göra det lättare för borgenärer att anmäla sina fordringar i ett insolvensförfarande i en annan medlemsstat. Tanken är därför att det bland annat ska införas ett standardformulär på vilket borgenärer ska kunna anmäla sina fordringar samt en bestämmelse om att en tidsfrist för utländska borgenärers inkommande med en sådan anmälan ej får understiga 45 dagar.⁶⁷ Enligt förslaget ska det även bli obligatoriskt för medlemsstaterna att tillhandahålla

⁶⁴ Se förslaget s. 21 angående ändring av Artikel 3.1.

⁶⁵ Förklarande rapport till insolvensförordningen: Virgos, Miguel och Schmit, Etienne, *Report on the Convention on Insolvency Proceedings*, 6500/96 (EU Council of the EU Document).

⁶⁶ NJA 2009 s. 383.

⁶⁷ Se förslaget s. 30 angående Artikel 41.

relevant information om avgöranden i insolvensförfaranden i ett offentligt elektroniskt register som ska vara tillgängligt för allmänheten via internet.⁶⁸

Sammanfattningsvis innebär de föreslagna ändringarna av insolvensförordningen att det svenska skuldsaneringsförfarandet kommer att omfattas av förordningens bestämmelser. Därigenom kommer svenska skuldsaneringsbeslut att erkännas i övriga medlemsstater.

Insolvensförordningens regler om behörig domstol vid insolvensförfaranden innebär också att KFM endast kommer att vara behörig att pröva en skuldsaneringsansökan från gäldenärer som kan anses ha sina huvudsakliga intressen i Sverige.

Den svenska regeringen och flertalet remissinstanser har överlag ställt sig mycket positiva till kommissionens förslag.⁶⁹ När de nya ändringarna skulle kunna tänkas träda i kraft är dock inte fastslaget men det finns en uttalad målsättning om att förslaget ska kunna antas före sommaren 2014.⁷⁰

⁶⁸ Detta obligatoriska krav gäller dock inte för insolvensförfaranden som avser fysiska personer som inte är egenföretagare. Se förslaget s. 9.

⁶⁹ Se bland annat Kronofogdemyndighetens och Skatteverkets remissvar, dnr 830-1596-13/112 och 131-45500-13/112.

⁷⁰ Se Regeringskansliets faktapromemoria 2012/13:FPM59, Ändring av EU:s insolvensförordning.

5 Analys och slutsatser

5.1 Tillämpning och behovet av ett hemvistkrav

I den svenska skuldsaneringslagen finns idag ett krav på att gäldenären måste ha hemvist i Sverige för att kunna beviljas skuldsanering. Kravet innebär i princip att gäldenären ska vara bosatt i Sverige och är gäldenären folkbokförd inom landet presumeras vederbörande också ha hemvist här. Redan vid arbetet med att ta fram den nya skuldsaneringslagen uttryckte Lagrådet oro över att hemvistkravet eventuellt kunde strida mot de gemenskapsrättsliga reglerna om fri rörlighet för personer och arbetstagare. Med hänsyn till EU-domstolens förhandsavgörande finns nu ytterligare anledning att se över det svenska hemvistkravet och undersöka om kravet kan behållas och i så fall hur det bör vara utformat.

Den första frågan som bör besvaras är huruvida ett hemvistkrav egentligen behövs i den svenska skuldsaneringslagen eller ej. Lagstiftaren har bland annat motiverat valet av hemvist som anknytningsmoment med att kravet behövs för att garantera att beslutet om skuldsanering blir verkningsfullt samt att det är nödvändigt för att möjliggöra en tillfredsställande utredning och kontroll av gäldenärens ekonomiska och personliga förhållanden. I sitt förhandsavgörande har EU-domstolen också konstaterat att den svenska lagstiftarens skäl kan anses berättigade utifrån ett giltigt allmänintresse och det finns därför anledning att beröra lagstiftarens motiv ytterligare.

Det svenska skuldsaneringsförfarandet omfattar gäldenärens alla skulder, såväl svenska som utländska. Anledningen till att lagstiftaren inte valt att begränsa en skuldsaneringens verkningar till rent inhemska förhållanden kan tänkas ha att göra med det faktum att skuldsaneringen är tänkt att innebära en definitiv lösning av gäldenärens skuldproblem. Att då låta vissa typer av skulder undantas från skuldsaneringen skulle kunna medföra att gäldenären fortsätter ha en omfattande skuldbörda trots att de svenska skulderna

försvunnit. Skuldsaneringslagens syfte att uppnå en ekonomisk rehabilitering för gäldenären skulle därmed gå förlorad.

Eftersom ett svenskt skuldsaneringsbeslut som huvudregel inte erkänns utanför Sveriges gränser kan en gäldenär som har hemvist utomlands där bli föremål för olika typer av utmätningsförfaranden. Om gäldenären i detta fall är föremål för en svensk skuldsanering skulle de utländska utmätningsåtgärderna kunna innebära en negativ förändring av gäldenärens ekonomiska förhållanden som med stor sannolikhet hade medfört att gäldenären fått svårt att betala i enlighet med den betalningsplan som fastställts. Vid en sådan förändring finns enligt den svenska skuldsaneringslagen en möjlighet för gäldenären att ansöka om en omprövning av skuldsaneringsbeslutet som kan innebära att betalningsplanen ändras. Att låta eventuella utländska exekutionsåtgärder påverka bedömningen av gäldenärens betalningsutrymme känns dock väldigt tveksamt ur rättssäkerhetssynpunkt och att låta gäldenären förbehålla sig ett belopp för att kunna betala de borgenärer som sökt utmätning genom ett utländskt exekutionsförfarande hade inneburit ett särskilt gynnande av dessa borgenärer som strider mot huvudregeln om att alla fordringar och borgenärer ska behandlas lika. Att låta åtgärdernas infriande ligga till grund för ett omprövningsärende måste även anses strida mot skuldsaneringsinstitutets huvudtanke om att skuldsaneringen ska innebära en definitiv och hållbar lösning på gäldenärens skuldproblem.

Hemvistkravet har också ansetts utgöra en förutsättning för att gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden ska kunna utredas på ett tillfredsställande sätt. Det svenska skuldsaneringsförfarandet utgår från gäldenärens aktiva medverkan och undersökningen av vederbörandens ekonomiska och personliga förhållanden bygger till stor del på de uppgifter som gäldenären uppgett i sin ansökan. KFM har dock i sin roll som förvaltningsmyndighet ett utredningsansvar som innebär att de måste se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver. För att kunna uppfylla detta ansvar krävs att KFM har en effektiv möjlighet att kontrollera

gäldenärens uppgifter. Idag sker denna kontroll främst genom en undersökning av de olika inhemska register som KFM har tillgång till samt kontakt med andra myndigheter. Att få fram information från utländska register kan dock vara svårt, bland annat med hänsyn till att det inte finns några samordnade regler eller internationellt samarbete med stöd i lag mellan myndigheter i fråga om skuldsaneringsförfarande. Visserligen kan en skuldsaneringsansökan avslås om gäldenären inte bidragit tillräckligt för att få fram de relevanta uppgifter som behövs för att fatta ett beslut och ett gällande skuldsaneringsbeslut kan upphävas om det senare skulle framkomma att gäldenären lämnat oriktiga uppgifter i sin ansökan. Även om det egentligen är omotiverat att utgå från att gäldenären ska förfara illojalt är frågan dock om de ovanstående formerna av påtryckningsmedel kan anses väga upp risken för att gäldenären undanhåller svårkontrollerade uppgifter som skulle kunna inverka negativt på vederbörandes möjlighet att få en skuldsanering beviljad. Det finns även vissa omständigheter eller uppgifter som gäldenären inte kan ta fram eller påverka. Det kan bland annat vara problematiskt att fastställa en utländsk fastighets taxeringsvärde eller ett lands arbetslöshetssituation i syfte att göra en prognos över förutsättningarna för en arbetslös gäldenär att få ett kvalificerat arbete inom sitt hemvistland. Uppgifter av detta slag kan självklart även vara svåra att undersöka även i rent inhemska förhållanden men att med någorlunda säkerhet kunna fastställa uppgifterna är viktigt för att kunna uppnå skuldsaneringens syfte och undvika situationer där ett beviljande av en skuldsanering annars kan anses oskäligt.

Hemvistkravets betydelse för kontrollen av ett gällande skuldsaneringsbeslut kan förtjänas att belysas särskilt. Som tidigare nämnts sker ingen direkt kontroll, från KFM:s eller någon annan myndighets sida, av hur gäldenären sköter sin skuldsanering. Det är istället upp till varje borgenär att bevaka sina intressen och undersöka om det finns skäl att begära en omprövning. EU-domstolen framförde i sitt förhandsavgörande att det skulle vara möjligt för en gäldenär att behålla sin skuldsanering trots att vederbörande flyttar utomlands och domstolen ansåg därför att en

bosättning utomlands inte tycks utgöra hinder för den kontroll som ska genomföras efter beviljandet av skuldsanering. Enligt min mening är detta dock en sanning med modifikation. Så länge gäldenären fortsätter att betala enligt sin betalningsplan och lyckas behålla sin folkbokföring i Sverige behöver en utlandsflytt visserligen inte innebära några större problem. Men i de fall där gäldenären får ett arbete utomlands för en utländsk arbetsgivare förlorar borgenärerna möjligheten att kontrollera vissa uppgifter såsom exempelvis gäldenärens inkomst genom de svenska taxeringsuppgifterna. Om en borgenär skulle få reda på att gäldenären flyttat utomlands är det mycket troligt att de av denna anledning begär en omprövning av skuldsaneringsbeslutet och därigenom ber KFM att undersöka om flytten inneburit någon väsentlig förändring (i främsta fall en förbättring) av gäldenärens ekonomiska förhållanden. Vid denna undersökning har KFM samma utredningskrav som gäller i den inledande undersökningen av gäldenärens förhållanden. En flytt utomlands efter ett fastställt skuldsaneringsbeslut bör därför i min mening, av samma orsaker som angivits ovan i anknytning till undersökningen inför ett inledande beslut, anses kunna hindra en effektiv kontroll av gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden.

Med hänsyn till det som presenterats ovan anser jag sammanfattningsvis att det behövs en bestämmelse om att gäldenären ska ha en viss fast anknytning till Sverige för att kunna bli föremål för skuldsanering. Att inte ställa upp ett sådant krav hade inneburit ett slöseri med skattebetalarnas pengar och skulle kunna leda till ett antal praktiska problem och resultat som motverkar skuldsaneringslagens syften. Ett krav på medborgarskap skulle kunna anses diskriminerande och det är också mer rimligt att anta att gäldenären har sin ekonomiska tyngdpunkt i hemvistlandet och där tar del av kontrollbara förmåner såsom exempelvis lön och pension. I likhet med lagstiftaren anser jag således att hemvist är det anknytningsmoment som ger bäst förutsättningar för en smidig och kostnadseffektiv handläggning av skuldsaneringsförfarandet.

Ett problem med att använda sig av hemvist som anknytningsmoment är dock att hemvistet snabbt kan ändras och det är ofta lättare att exempelvis fastställa en persons medborgarskap än hemvist. I förhållande till den svenska skuldsaneringslagen skulle enkelheten att ändra hemvist kunna innebära att gäldenärer väljer att folkbokföra sig i Sverige enbart i syfte att kunna bli föremål för en svensk skuldsanering. Den svenska lagstiftaren har dock förtydligat att även om en sökande är folkbokförd eller har hemvist inom riket så behövs oftast även en starkare ekonomisk anknytning till Sverige för att ett beviljande av skuldsanering ska anses skäligt. Genom att lägga in ett krav på en viss ekonomisk anknytning i skälighetsbedömningen kan försök till kringgående av det svenska regelverket och så kallad negativ forum shopping således förhindras.

5.2 Innebörden av EU-domstolens förhandsavgörande

Nästa fråga jag vill försöka besvara är vad EU-domstolens förhandsavgörande kan få för betydelse för tillämpningen av det svenska hemvistkravet. Denna fråga har i stora delar redan besvarats av Stockholms tingsrätt som med anledning av förhandsavgörandet beslutade att återförvisa ärendet till KFM med uppmaningen att de vid den nya handläggningen ska bortse från det formella hemvistkravet. Även om tingsrättens beslut i sig inte har någon prejudicerande verkan har KFM med hänsyn till EU-domstolens avgörande infört nya riktlinjer angående hemvistets betydelse för bedömningen av en skuldsaneringsansökan. Att den sökande gäldenären inte har hemvist i Sverige kan inte längre utgöra en direkt grund för avslag. KFM måste istället göra en samlad bedömning av alla omständigheter för att avgöra om gäldenärens anknytning till Sverige är tillräckligt stark för att en skuldsanering bör beviljas.

Med hänsyn till alla de problem som tidigare presenterats angående behovet av ett hemvistkrav är det lätt att bli orolig över vilka följder tingsrättens avgörande kan komma att få för den praktiska handläggningen. Enligt min åsikt bör denna oro dock inte överdrivas. Under 2011 var det totalt 11

ansökningar som fick avslag på grund av avsaknad av svensk hemvist och även om tingsrättens beslut skulle kunna leda till en liten ökning av antal ansökningar från gäldenärer som är bosatta utomlands finns andra möjligheter att undvika de problem som tidigare uppgetts. Om gäldenärerna till exempel saknar någon reell anknytning till Sverige eller om gäldenärens personliga eller ekonomiska förhållanden inte kan fastställas på ett tillfredsställande sätt kan KFM bland annat avslå skuldsaneringsansökan med hänvisning till att prognosen över gäldenärens nutida och framtida inkomster är alldeles för osäker och att det därför skulle vara oskäligt att bevilja en skuldsanering.

5.3 Förändringarna i insolvensförordningen

Slutligen vill jag diskutera de föreslagna ändringarnas betydelse för den svenska skuldsaneringen och hemvistkravet. Om de föreslagna ändringarna genomförs kommer det svenska skuldsaneringsförfarandet framöver att omfattas av insolvensförordningens tillämpningsområde. Detta kommer innebära att ett svenskt skuldsaneringsbeslut kommer att erkännas i övriga medlemsstater och verka hindrande mot exekutiva åtgärder gentemot gäldenären. Ändringen kommer således innebära en lösning på de problem som ovan presenterats i samband med diskussionen om avsaknad av ett system för erkännande.

Insolvensförordningen innehåller även behörighetsregler som reglerar vilken medlemsstat som ska vara behörig att pröva ett insolvensärende. Om den svenska skuldsaneringslagen omfattas av förordningens bestämmelser kommer en svensk domstol eller myndighet endast vara behörig att pröva ett ärende om skuldsanering i de fall där gäldenären kan anses ha sina huvudsakliga intressen inom Sverige. Platsen för en fysisk gäldenärs huvudsakliga intressen kan anses vara kopplat till hemvistbegreppet och enligt svensk rättspraxis ska då folkbokföringen vara avgörande.

De föreslagna ändringarna av insolvensförordningen är enligt min mening mycket önskvärda och en utökning av förordningens tillämpningsområde som gör att den svenska skuldsaneringslagen kan omfattas innebär en viktig lösning på de problem som finns i den nuvarande tillämpningen. Utöver de föreslagna ändringarna anser jag dock att det behövs ett bättre system för att kunna meddela utländska okända borgenärer om att ett svenskt skuldsaneringsförfarande har inletts. Det skulle därför vara önskvärt att medlemsstaterna skulle vara skyldiga att publicera meddelande om inledande av insolvensförfaranden även angående fysiska personer i det elektroniska nationella insolvensregister som nu ska införas i alla medlemsstater. En högre grad av samarbete mellan de olika medlemsstaternas myndigheter är också önskvärt i syfte att underlätta möjligheten att få en total översikt över gäldenärens personliga och ekonomiska situation.

Sammanfattningsvis kan sägas att om den svenska skuldsaneringslagen så småningom kommer omfattas av insolvensförordningen kommer de domsrättsregler som förordningen innehåller att innebära att KFM kan (eller rättare sagt måste) fortsätta att använda sig av hemvist som anknytningsmoment vid skuldsanering och bedömningen kommer i stort att ske på samma sätt som idag. Detta är en mycket önskvärd utveckling eftersom ett hemvistkrav av liknande slag enligt min mening behövs för att upprätthålla skuldsaneringslagens syften och ge tillräckliga förutsättningar för ett smidigt och effektivt skuldsaneringsförfarande.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Statens offentliga utredningar 1990:74, *Skuldsaneringslag, insolvensutredningens delbetänkande*.

Regeringen proposition 1993/94:123. *Skuldsaneringslag*, 1994.

Regeringens proposition 2005/06:124. *Ett enklare och snabbare skuldsaneringsförfarande*, 2006.

Rättsfallspraxis

Högsta domstolen

NJA 2009 s. 383.

NJA 2010 s. 496.

EU-domstolen

C-461/11 Ulf Kazimierz Radziejewski mot Kronofogdemyndigheten i Stockholm, dom 8.11.2012.

Tingsrättsavgöranden

Mål nr. Ä 10592-11 (Stockholms tingsrätt)

Litteratur och artiklar

Bogdan, Michael. *Den nya skuldsaneringslagens tillämpning i internationella förhållanden*, Juridisk Tidskrift nr 5 1993/94 s.676-686.

Bogdan, Michael. *Svensk internationell privat- och processrätt, 7:e upplagan*. Nordstedts Juridik AB. Stockholm 2008.

Dahlman, Christian. *Neutralitet i juridisk forskning*, Studentlitteratur. Danmark 2006,

Hellners, Trygve och Mellqvist, Mikael. *Skuldsaneringslagen – En kommentar till 2006 års lag*, Norstedts Juridik AB. Vällingby 2007.

Mellqvist, Mikael. *Handbok till skuldsaneringslagen*, Norstedts Juridik AB. Vällingby 2007.

Övrigt material

Extern undersökning av insolvensförordningens problemområden:
JUST/2011/JCIV/PR/0049/A4 – External Evaluation of Regulation
No. 1346/2000/EC on Insolvency Proceedings, Annex 1 National Reports

Förklarande rapport till insolvensförordningen: Virgos, Miguel och Schmit, Etienne, *Report on the Convention on Insolvency Proceedings*, 6500/96 (EU Council of the EU Document).

Kommissionens förslag till ändring av insolvensförordningen: COM(2012) 744, *Förslag till Europaparlamentets och Rådets förordning - om ändring av rådets förordning (EG) nr 1346/2000 om insolvensförfaranden*.

Kronofogdemyndighetens remissvar angående ändringar av insolvensförordningen, dnr 830-1596-13/112.

Kronofogdemyndigheten: Rättsligt PM 2013-05-06. *Kommentar till EU-domstolens dom i mål C-461/11 angående kravet på hemvist – tillämpning av 4 § Skuldsaneringslagen*.

Regeringskansliets faktapromemoria 2012/13:FPM59, *Ändring av EU:s insolvensförordning*.

Skatteverkets remissvar angående ändringar av insolvensförordningen, dnr 131-45500-13/112.